

I. ULUSAL SAĞLIK KONGRESİNDEN II.SİNE, TÜRKİYE SAĞLIKTA ÜÇÜNCÜ BİN YILA NASIL HAZIRLANIYOR?

GENEL SAĞLIK İŞ SENDİKASI YÖNETİM KURULU

Dünyada 1980'li yıllarda başlayan özelleştirme furcasından ülkemizde payına düşeni aldı. Özellikle 12 Eylül 1980'den sonra toplumun susturulmasından da yararlanılarak özelleştirme kamuoyuna benimsetilmeye çalışıldı, uygulamasına geçildi. Bütün demagoji ve vaatlere karşın uygulamalar hızlanarak sürmekte ve toplum içinde tartışılması bile hoş karşılanmamaktadır. Bu fırtınanın son perdesi de sağlık sektöründe oynanmakta ve adına ve "Sağlıkta Reform Projesi" denilmektedir.

ANAP hükümetler zincirinin son aşamasında Dünya Bankası ile T.C. Hükümeti arasında maliyeti 150.000.000 Dolar olan bir anlaşma imzalanmıştı. Bunun 75.000.000 Doları Dünya Bankası tarafından kredi olarak verilecek diğer 75.000.000 Doları ise iç kaynaklardan sağlanacaktı. Tabii ki projenin temelleri Dünya Bankası'nın istemlerine dayanacaktı. Bu da bütün dünyada uygulanmaya çalışıldığı gibi özelleştirme kurallarına uygun olacaktı.

DYP-SHP koalisyon hükümetinin kurulmasından sonra bu anlaşma bütün hızıyla yürürlüğe konuldu. 23-27 Mart 1992 tarihleri arasında I. Ulusal Sağlık Kongresi toplandı. Kongrenin düzenleyicisi yukarıda sözü edilen anlaşmanın imzalanması ile birlikte kurulan Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü idi. Bu Kongre ülkemiz sağlık sektöründe reform yapma gerekçesi ile toplanmış ve kongrede konuşan Sağlık Bakanı Dr. Yıldırım Aktuna; "Bu Kongreden çıkan sonuçlar sağlık reformunun temellerini oluşturacak ve yasalara olduğu gibi yansıtılacak" demişti. Ancak ileri aşamalarda bunun doğru olmadığı ortaya çıkacaktır.

I. Ulusal Sağlık Kongresine bilim adamları, Sağlık Bakanlığı uzmanları, toplumun çeşitli kesimlerinden temsilciler ve zoraki de olsa sağlıkla ilgili meslek örgütleri ve sendikalardan temsilciler çağırılmıştı.

Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü kendisine verilen görevler doğrultusunda, Kongrede tartışılacak konular ve bu konularla ilgili yönlendirici sorular hazırlamıştı. Çalışma gruplarında bu sorular yanıtla-

nacak ve görüşler ortaya konacaktı. Bütün yönlendirmelere karşın metinlerde önerilen "Aile Hekimliği" ve "Devlet Hastanelerinin Özelleştirilmesi" düşüncesi, ilgili gruplarda reddedildi. Ancak tasarı metinleri hazırlandığında bu reddetmeleri hiçbir anlamının olmadığı, Koordinatörlüğün "Aile Hekimliği" ve "Devlet Hastanelerinin Özelleştirilmesi" düşüncelerini aynen koruduğu görüldü.

Kongreden sonra Koordinatörlük, ülkemiz bazında sağlıkla ilgili bir dizi araştırmalar yaptırdı ve bunlardan bazı sonuçlar çıkardı. Örneğin; hastane hizmetlerini devlet sübvansesi ediyor bundan da geliri yüksek grupların lehine bir eşitsizlik çıkıyordu. Eğer sübvansiyon kaldırılırsa, geliri yüksek gruplar tam ücret ödeyecekleri için eşitsizlik giderilmiş olacaktı. Geliri düşük gruplar ise "ortak teminat paketi" çerçevesinde, "primlerini yatırıyorlarsa" sağlık hizmeti alacaklardı. Paket dışındaki hizmetlerin de zaten "dünyanın hiçbir yerinde" parasız yada sübvansesi edilerek verilmesi olası değildir. Bunu da bir örnek ile anlatmak gerekirse; kanser olan bir memur için tanı bedava ama ilaçlar memurun cebinden karşılanacaktı. Kalp hastaları için de tanı bedava ama ameliyat gerekirse masraflar yine hastanın cebinden karşılanacaktı. Kısaca herkes "parası kadar tedavi hizmeti" alabilecekti. Bu şekilde toplumda "eşitlik" sağlanacaktı. Bu ve benzeri temel konularla ilgili olarak Sağlık Bakanlığı'nın hiç bir şekilde ödün veremeyeceği süreç içinde ortaya çıktı. Şimdi bu süreci inceleyelim.

Hazırlıklar 1992 Aralık ayına kadar sürdü. Koordinatörlük Aralık ayında Bilkent Otel'de Yasa Tasarı Taslaklarını görüşmek üzere sağlıkla ilgili örgütleri toplantıya çağırdı. Toplantıda ülkemizin sağlıkla ilgili durumu üzerine istatistiksel saptamalardan oluşan bir giriş yapıldıktan sonra yasa tasarı taslakları açıklandı. Metinler birkaç gün önce örgütlere iletilmişti. Dolayısıyla örgütler taslak metinlerini fazla inceleyemeden toplantıya katıldılar. Ve tartışmalar zorunlu olarak maddeler üzerinde yapıldı. Koordinatörlük de zaten bunu istiyordu. Taslakların genel olarak ne getirdiği üzerine genel değer-

lendirmeler; "genel politikaları etkileme şansımız yok, eldekilerle bunu yapmaya zorunluyuz" yada "o zaman alternatifinizi getirin" gibi saptamalarla engellenmeye çalışıldı.

Bu toplantıdan sonra 1993 Ocak ayında aynı otelde ikinci bir toplantı yapıldı. "Eleştiriler doğrultusunda" değiştirilen maddelerle yeni tasarı taslakları yine toplantıda 2-3 gün önce örgütlere iletildi. Tartışmalar yine maddeler üzerinde olmasına karşın biraz daha bilgi sahibi olan örgütler genel eleştirilere ve kritik konulara daha çok değindiler. Örneğin Genel Sağlık Sigortası (GSS) nın çalışanlar için bir sağlık vergisi, emekliler için prim ödemediği sürece hizmet alamayacağı bir kurum olduğu ayrıntılı olarak tartışıldı. Ayrıca GSS. BAĞ-KUR benzeri bir kurumda ve finansman kaynaklar sağlam olmadığı için sağlıklı çalışma olasılığı yoktu. Hastaneler önce sosyal sağlık işletmesine dönüştürülüyor daha sonra da "25 yıllık irtifak hakkı tesis edilerek" kiraya veriliyordu. Sağlık çalışanları; "İdari hizmet sözleşmesi" ile çalıştırılıyor ve hiçbir güvence bırakılmıyordu. Ayrıca bu planlar; sadece devlet hastaneleri için değil SSK hastanelerini de kapsıyordu. Toplantının sonucunda taslakların yeterince tartışmadığı ve yetersizliği kabul edilerek Şubat ayında bir toplantı daha düzenlenmesi fikri benimsendi. Bu toplantıdan önce örgütler önerilerini yazılı olarak Koordinatörlüğe ileteceklerdir.

Sendikamız üç kişilik bir komisyonla taslakları yeniden inceledi ve bir rapor çıkardı. Değişiklik önerilerimiz madde madde yazılarak iletildi.

Şubat toplantısından yine birkaç gün önce aldığımız yasa tasarı taslakları incelendiğinde temel konularda hiçbir değişikliğin yapılmamış olduğu görüldü. Artık örgütlerin muhalefeti sertleşmiş ve küçük mesleki örgütler dışındaki örgütlerle Koordinatörlük arasında tartışma konuları sabitleşmişti. Bunları kısaca sıralayalım.

1 - Taslakların bütününde sağlık hizmeti yürüten birimler fabrika gibi görülerek kar amacına yöneltilmektedir. Sağlık çalışanları da her an işten atılabilme korkusu ile çalışırlarsa daha verimli hizmet üretebilecekleri öngörüsü hakimdir.

2 - Ortak teminat paketi (Sağlık yasası madde -3/k ve Madde 51-52) ile sağlık sigortalılarına prim karşılığı verilen sağlık hizmeti sınırlanmakta ve paket dışındaki hizmetler hayati önemde bile olsa hastanın cebinden karşılanmak zorunda bırakılmaktadır.

3 - Tüm çalışanlar için miktarları her yıl bütçe yasaları ile belirlenecek bir sağlık primi getirmekte,

emeklilik halinde bir prim sigortalının kendisi tarafından yaşam boyu ödenecek bir vergiye dönüştürülmektedir. Bu verginin karşılığında alınacak hizmet "ortak teminat paketi" çerçevesinde olacaktır.

4 - Sağlık ocakları tedavi hizmetlerinden arındırılmakta ve yerine aile hekimliği kurumu yerleştirilmektedir. Bu koruyucu sağlık hizmetlerinin de özelleştirilmesi anlamına gelmektedir (Sağlık yasası madde - 33).

5 - Hastaneler önce Sosyal Sağlık İşletmesine dönüştürülmekte ve kar amacına yönelik kurumlar olarak görülmektedir. Primini ödemeyenler bu kurumlardan hiçbir şekilde sağlık hizmeti alamazlar. İşletmeler Bakanın inisiyatifi ile 25 yılına kiraya verilebilmektedir. Bunun Türkçesi özelleştirme (Sağlık yasası madde 37 ve geçici madde 3).

6 - Sağlık çalışanlarının Sosyal Sağlık İşletmelerinde idari hizmet sözleşmesi ile çalıştırılmaları öngörülmekte (madde 46) ve işgüvencesi tümüyle yok edilmektedir. Bu işletmelerin kiraya verilmesi halinde ise çalışanların kaderi patronların insafına bırakılmaktadır.

7 - GSS ile köylü ve esnaf için zorunlu sağlık vergisi getirilmektedir. Bu kurumun geleceği BAĞ-KUR'un bugünkü durumundan farklı olmayacaktır. Çünkü sistem aynıdır.

Bu temel tartışma noktalarında Sağlık Bakanlığı katı bir şekilde direndi ve son şekli verilmiş tasarı taslaklarının 14 Mart'ta örgütlere ulaştırılacağı bildirilerek toplantı bitirildi.

Bu toplantıdan sonra sağlık meslek örgütleri, sendikalar ve dernekler çeşitli çalışmalar yaptılar. Tartışmaya TÜRK-İŞ ve SSK Genel Müdürlüğü de katıldı. TÜRK-İŞ, SSK Hastanelerinin satılmasını kesinlikle kabul etmeyeceklerini ve gerekirse genel greve gideceklerini açıkladı. Çünkü bu hastaneler işçi primleri ile yapılmıştı ve devletin malı değildi. SSK Genel Müdürlüğü de keza yasaya karşı çıktı ve GSS'nin çalışmasının olası olmadığı konusunda görüş bildirdi.

Mart sonunda ancak çıkarılabilen ve son şekli verilmiş olan taslakların kritik maddeleri yada temel mantığında yine hiçbir değişiklik yapılmamıştı. Ancak TÜRK-İŞ'in çıkışından etkilenilmiş ve SSK hastanelerinin sosyal sağlık işletmelerine dönüşümü ve özelleştirilmesi SSK Genel Kurulu'nun kararı şartına bağlanmıştı. Bu taslaklar tüm milletvekillerine gönderildi. İlgili tüm kişi ve kuruluşlara da dağıtıldı.

Bu arada basın sürekli olarak haber baskısı altında tutuldu ve çeşitli yöntemlerle tasaklar aley-

hine hiçbir haber çıkmaması için çaba sarfedildi. Sağlık örgütlerinin çeşitli açıklamaları ise basın tarafından dikkate alınmadı. Hatta verilen kokteyle birkaç gazete dışında muhabir bile gönderilmesi engellendi. Muhabir gelen gazetelerde de hiçbir haber çıkarılmadı.

II. Ulusal Sağlık Kongresi yaklaşırken artık herşey ortaya çıkmıştı. Tasarı taslakları kesinleşmiş, Dünya Bankası'nın önerdiği sistem tasarılarında ifadesini bulmuştu. II. Ulusal Sağlık Kongresi de bu tasarı metinleri esas alınarak yönetmelik ve tüzük alanları ile ilgili gereksinimleri saptayacaktı.

Kongre öncesinde sağlık çalışanların örgütleri çeşitli toplantılarla durum değerlendirmesi yaptılar. Sonuçta:

- a) Bu tasarılar da sağlık örgütlerinin görüşlerinin yer almadığı,
- b) Tasarıların örgütlerle birlikte hazırlandığı iddiasının gerçekleri yansıtmadığı,
- c) Örgütlerin bu mizansen içinde vitrin malzemesi olarak kullanıldığı,

Gerekçeleri ile yasaların yeniden tartışılma isteğinin gündeme getirilmesi ve bu isteğin kabul edilmemesi durumunda artık destek olunmaması, Kongre salonunda da örgütlerin görüşlerini yansıtan bildiri ve broşürler dağıtılması kararlaştırıldı.

Kongre katılımcıları çoğunlukla Üniversiteler, Sağlık Bakanlığı'nın çeşitli kuruluşlarından uzmanlar ve Proje Koordinatörlüğü'nün uzmanlarından oluşuyordu. Sağlık Örgütleri de 50-60 katılımcı ile temsil ediliyordu. Bunların yanısıra gazeteler, işçi konfederasyonları, YÖK, Millî Savunma Bakanlığı, DPT, SSK, çeşitli odalar da temsilci bulunduruyorlardı.

Kongre açılışında Sağlık Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinden konuşmacılar söz aldılar ve yasa tasarılarının tanımını yaptılar. Sağlık Bakanı Dr. Yıldırım Aktuna da benzer bir konuşma yaptı. Ancak konuşma bitiminde Sağlık Meslek Birlikleri tarafından Kongre salonunda dağıtılan bildiriye eline alarak ağır eleştirilere başladı. Bu eleştiriler bazen anlamsız konuşmalara bazen de tutarsız sözlere dönüşüyordu. Bu örgütlerin demokrasi anlayışları yoktu. Sağlık hizmetlerinde serbest rekabet istemeyenler ülkemizin Rusya'nın durumuna getirmeyi amaçlıyorlardı vb. Aile hekimliği eleştirileri konusunda da ise sayın Bakanın ağzından şu cümleler dökülüyordu "Aile Hekimliğine karşı çıkıyorlar aile kötü bir şey mi? Aile, ülkemizin en kutsal kurumlarından biridir. Bakan Proje Koordinatörlüğümüzün ambleminde de devletin avuçlarının arasında korunmaya alınmış bir aile

var!" Sayın Bakan konuşmasının sonunda kendi meslek örgütünün de içinde olduğu yasa tasarılarını eleştiren örgütlerin "marjinal" oldukları ve sadece karşı çıkmaktan başka birşey yapmadıkları suçlamasını getirdi.

Konuşmanın bitiminde TTB ve Türk Eczacılar Birliği Başkanları yanıt hakkı istediler. Sayın Bakan, "yerinize oturun, kongre düzenini bozuyorsunuz", diyerek yanıt hakkı verilmesini engelledi. Bunun üzerine protestolar başladı ve öğleden önceki program bu şekilde bitirildi.

Öğleden sonraki programda önce yasa tasarılarının sunumu yapıldı. Örgütler delegasyonu 50 civarında imza ile tasarıların tartışılmadığı gerekçesi ile tartışma istediler. Bu önerilerin tartışılması aşamasında TTB Başkanı Dr. Selim Ölçer söz alarak tasarılar da Sağlık Bakanlığının görüşlerinden başka görüşlerin yer almadığını bu nedenle yeniden tartışılmasını gerektiğini belirtti ve Bakanın tutumu ile ilgili eleştirilerini de konuşmasına ekledi. Daha sonra başka söz alanların ve almak isteyenlerin tartışmaları ile görüşmeler uzadı. Bu sırada Müsteşar Yardımcısı Serdar Savaş da örgütleri "kongreyi provake etmekle" suçladı. Tartışmaların sonucunda tasarıların tartışılması önerisi oy çokluğu ile reddedildi. Bunun üzerine örgüt temsilcileri salonu terketti.

Kongre terkedildikten sonra yapılan değerlendirme toplantısında artık bu tasarılar ortak olmanın örgütlere zarar verdiği ve Sağlık Bakanlığı tarafından örgütlerin vitrin malzemesi olarak kullanıldığı sonucuna varılarak, ikinci gün yapılacak basın açıklaması ile kongreden çekilmenin uygun olacağı kararı alındı. Grup çalışmalarının başladığı ikinci gün, her gruptaki örgüt delegelerinden birer kişi gruplara girerek çalışmalar başlamadan birer dilekçe verdiler ve örgüt temsilcilerinin çalışmalarından çekildiklerini bildirdiler. Daha sonra Dr. Serdar Savaş'ın "kongreden çekilme kararı alanların yemekleri yememesi" isteği olduğu haberi geldi. Haberin gelmesinin hemen arkasından yemek fişleri toplandı ve Genel Sağlık-İş Genel Başkanı tarafından Dr. Serdar Savaş'a verildi. Müsteşar Yardımcısı yanlış anlaşıldığını anlatmaya çalıştı ise de durum ortada idi. Sonuçta fişlerin verileceği yerin kendisi olmadığını, otele verilmesi gerektiğini söyleyerek ayrıldı. Fişler hemen otel görevlilerine teslim edildi, rezervasyonlar iptal edildi. Bu arada basın toplantısı hazırlıkları sürüyordu ki, biraz önce sözle ifade edilen istek yazılı olarak tarafımıza iletildi. Tabii ki basın açıklamasından sonra örgütler delegasyonu otelden ayrıldılar. Delegasyonun otelden ayrılmasından önce çalışma gruplarından gelenler ayrılmayı önlemeye çalıştılar. Ancak, ikna çabaları sonuç vermedi. Delegasyonun ayrılmasından sonra gruplardan çok sayıda katılımcı da ayrıldı. Boşlukları Sağlık Bakanlığı kendi çalı-

şanları ile doldurmaya çalıştı ise de başarılı olamadı. Ancak, bu boşluğun yasaların hazırlanmasında çok fazla etkili olacağı beklenemez.

REFORM TASLAKLARININ HEDEFLERİ NEDİR?

Reform taslakları ile;

1 - Yoğun bir borç yükü altında ezilen bütçeden ayrılan kaynakların sınırlandırılması, boşluğun halktan alınacak primlerle doldurulması,

2 - Sağlık hizmetlerinin süreç içinde tümünün özelleştirilmesi,

3 - Bir çok faktöre bağlı olarak artacak olan ve çoğunlukla ilaç ve tıbbi teknolojiye yönelecek olan tüketimin yönlendirilmesi,

4 - Özelleştirilen ve bir hak olmaktan çıkarılan sağlık hizmetlerinde maliyetin azaltılmasını, özel sektöre daha çok kar oranı sağlamak amacı ile sağlık personelinin sözleşmeli statüye kavuşturulması,

5 - Bunun gereği olarak, sağlık çalışanlarını örgütlenmesinin engellenmesi ve güçsüzleştirilmesi,

6 - Özel sektöre yeni destekleme alanlarının açılmasını hedeflemiştir.

ÖNÜMÜZDEKİ DÖNEM VE GÖREVLERİMİZE İLİŞKİN BİRKAÇ SÖZ

Bu yasa tasarılarının yasalaşması ve tüm ülke çapında yayılması hiç bir engel çıkmadığı takdirde 6 yılı bulacaktır. Ancak, bu tasarıların yasalaşması aşamasında toplumsal muhalefetin düzeyi, çıkarılacak yasaların halkın cebine ve sağlık çalışanlarının haklarına ne derece el uzatacağını belirleyecektir. Ya da bu haliyle yasalaşması halinde ne derece uygulanabileceğini yine geliştirecek toplumsal örgütlülük ve muhalefet belirleyecektir.

Bu açıdan öncelikle sağlık çalışanlarından başlamak üzere, tüm çalışanlar ve toplumun tüm kesimleri yasa tasarıları ile ilgili olarak bilgilendirilmelidir. Özellikle geleneksel festival ve benzeri kutlamalar düzenlenen il, ilçe ve beldelerimizde sağlık yasa tasarıları ile ilgili açık oturum, panel benzeri toplantılar düzenlenmesi ve bu doğrultuda diğer sağlık meslek örgütleri ile ortak çalışmalar yapılması.

Siyasi partilerin yerel örgütlerine brifingler verilmesi ve tasarılar karşı çıkış nedenlerimizin ayrıntılı anlatılması ve siyasi partilerden alınacak tepkilerin değerlendirilmesi ve Genel Merkez'imize aktarılması,

Tasarıların yasallaşmaması için bölgede her türlü olanağın kullanılması uygun olacaktır.